



Djelovodni broj: 05-06/24-12



ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE

NACIONALNI PREVENTIVNI MEHANIZAM

**Po Opcionom protokolu uz Konvenciju UN protiv torture
i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka**

IZVJEŠTAJ O OBILASKU

Odjeljenja bezbjednosti (OB) Bijelo Polje

Uprave policije Crne Gore

Podgorica, mart 2024. godine

Podaci o obilasku

Vrsta obilaska:	Redovni obilazak;
Svrha obilaska:	Ocjena stanja i ispunjenosti ranijih preporuka Zaštitnika ¹ , prevencija torture;
Vrijeme obilaska:	08.03.2024. godine;
Najava obilaska:	Obilazak nije najavljen;
Tim za obilazak:	Mensur Bošnjak, savjetnik Zaštitnika; Seid Ećo, savjetnik Zaštitnika.

Tok obilaska

Faza I – razgovor sa načelnikom Odjeljenja bezbjednosti Bijelo Polje

Tim NPM-a je obavio razgovor sa načelnikom OB Bijelo Polje Baković Dušanom, kojem su predstavljene planirane aktivnosti tokom obilaska, u skladu sa metodologijom rada NPM-a. Načelnik je bio upoznat sa mandatom i načinom postupanja Zaštitnika kao NPM-a.

Tim nije imao problema u obavljanju redovnih aktivnosti tokom monitoringa.

Faza II – obilazak Odjeljenja bezbjednosti

Obavljen je obilazak prostorija dežurne službe, prostorija za zadržavanje, pojedinih kancelarija koje koriste službenici Sektora kriminalističke policije kao i pregled vozila u kojima se sprovode lica lišena slobode i zadržana lica.

Faza III – razgovor sa zadržanim licima i licima lišenim slobode

Tokom monitoringa NPM-a u prostoriji za zadržavanje se nije nalazilo lica lišenih slobode niti zadržanih lica.

Faza IV – razgovor sa zaposlenima

Tokom obilaska obavljeni su razgovori sa postupajućim službenicima u dežurnoj službi koji su, između ostalog, nadležni za praćenje prostorija za zadržavanje, pomoćnikom komandira zaduženim za dežurnu službu Barać Goranom kao i sa policijskim službenicima kriminalističke policije Jeremić Daliborom i Ćemalom Ljucom.

¹ Svi izrazi koji se u ovom Izveštaju koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu;

Faza V – uvid u dokumentaciju

Izvršen je uvid u dokumentaciju: knjige evidencije lica lišenih slobode i zadržanih lica; registre (dosije) lica lišenih slobode i zadržanih lica; zapisnike o obavještenju prikupljenom od građana; pozive koji se uručuju građanima; evidenciju o licima koja su pristupila u OB Bijelo Polje po pozivu koja se javljaju preko dežurne službe kao i u drugu dokumentaciju neophodnu za sagledavanje stanja i ocjenu ispunjenosti ranije datih preporuka.

Faza VI – završni razgovor sa načelnikom Odjeljenja bezbjednosti

U završnom razgovoru sa načelnikom OB-a iznešena su opšta zapažanja o obilasku. I u situacijama kada su službenici upoznati sa mandatom NPM-a, tim u završnom razgovoru sugerise na važnost apsolutne zabrane bilo kakve vrste kažnjavanja ili odmazde prema licima lišenim slobode.

Važno je ukazati da ni službena lica ne smiju trpjeti bilo kakav vid sankcionisanja, zbog razgovora sa timom NPM-a, razmjene informacija, utisaka, stavova, zapažanja ili mišljenja.

Uvod

Zaštitnik, u skladu sa Ustavom Crne Gore² i Zakonom o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore³, vrši poslove Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) u cilju prevencije mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja lica lišenih slobode, a u skladu sa Zakonom o potvrđivanju Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka⁴.

NPM preduzima mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, sprovođenjem redovnih i kontrolnih obilazaka mjesta u kojima se nalaze ili se mogu naći lica lišena slobode ili lica kojima je ograničeno kretanje, odlukom suda ili drugog državnog organa.

Članovi tima NPM-a imaju pravo:

- da bez prethodne najave obilaze organe, ustanove i organizacije i pregledaju prostorije u kojima se nalaze ili bi se mogla nalaziti lica lišena slobode;

² Član 81 Ustava Crne Gore;

³ Zakon o Zaštitniku ("Službeni list Crne Gore", br. 042/11 od 15.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 021/17 od 31.03.2017);

⁴ "Službeni list Crne Gore – međunarodni ugovori", br 9/2008;

- na pristup podacima o: organima, ustanovama i organizacijama u kojima se nalaze lica lišena slobode, broju lica lišenih slobode u organu, ustanovi ili organizaciji koju obilaze i o postupanju sa licima lišenim slobode;
- da bez prisustva službenog lica razgovaraju sa licima lišenim slobode i drugim licima koja mogu da daju odgovarajuće informacije u vezi sa sumnjom da se krše ljudska prava u organu, ustanovi ili organizaciji koju obilaze.

Materijalni uslovi u prostorijama za zadržavanje

Kao što je i ranije konstatovano Odjeljenje bezbjednosti Bijelo Polje raspolaže sa dvije prostorije za zadržavanje. Prostorije se nalaze u podrumskom dijelu zgrade, prilično su stare i zapuštene, zidovi su vlažni, oronuli i neokrećeni.

Tokom prethodnih obilazaka ukazivano je na važnost poštovanja standarda koje preporučuje Evropski komitet za prevenciju torture (CPT).⁵

Zaštitnik ukazuje da je najopštiji standard sljedeći: „Sve policijske ćelije treba da budu čiste i dovoljno prostrane da prime predviđeni broj lica, kao i da imaju adekvatno vještačko osvetljenje (tj. dovoljno da se pri njemu može čitati) i ventilaciju; po mogućnosti, ćelije treba da imaju i prirodno (dnevno) osvetljenje. Dalje, ćelije treba da budu opremljene namještajem koji omogućava odmor (npr. fiksirana stolica ili klupa), a lica koja se zadržavaju preko noći treba da budu snabdjevena čistim dušekom i čistim ćebetom (odnosno čaršafom, ako je toplo)“.⁶

Zaštitnik podsjeća da je Evropski sud u predmetu Bulatović protiv Crne Gore utvrdio kršenje člana 3. I ovom prilikom ESLJP je ponovio da član 3 propisuje obavezu da: „država obezbijedi da zatvorenici budu pritvoreni u uslovima koji su u skladu sa poštovanjem ljudskog dostojanstva, da ih način i metod izvršenja mjere ne podvrgavaju bolu i teškoćama intenziteta koji premašuje neizbježan nivo patnje koji je svojstven lišenju slobode i da, s obzirom na praktične zahtjeve zatvaranja.“⁷

Nehigijensko okruženje, nedovoljno prirodne svjetlosti, neprijatni mirisi, vlaga, umivaonik u prostoriji br. 1 koji je korozirao i probušen, gdje česma za dotok vode i nije u funkciji tako da tekuća voda nije dostupna, samo su neki od nedostataka koji mogu predstavljati kršenje člana 3 Konvencije. Takođe, tekuća voda nije bila dostupna ni u prostoriji br. 2. Tim tokom obilaska nije zatekao posteljine na krevetima. Tokom razgovora sa pomoćnikom komandira timu je saopšteno

⁵ https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/63/izvje--taj%20o%20obilasku%20cb%20bijelo%20polje.pdf

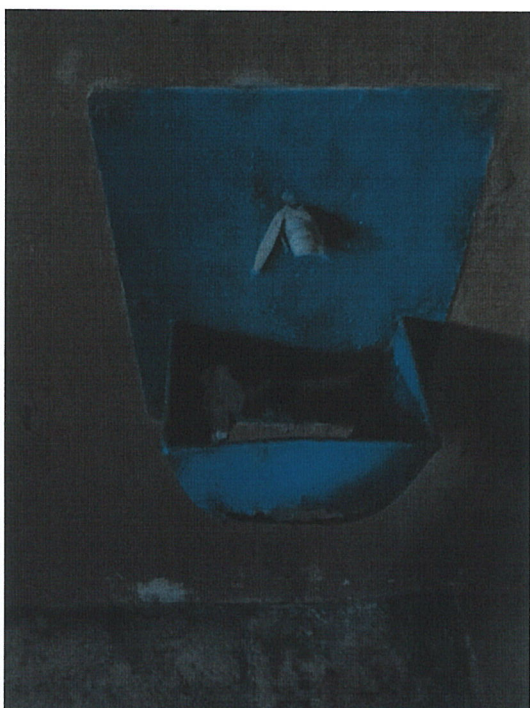
⁶ CPT, Holandija (Aruba) 2007, 17;

⁷ Evropski sud za ljudska prava, Bulatović protiv Crne Gore, Predstavka br. 67320/10, stav 120;

da je OB dobilo donaciju od Opšte bolnice Bijelo Polje u vidu 10 novih posteljina koje će koristiti u narednom periodu.

Zaštitnik ukazuje da ovakvo zatečeno stanje ne ispunjava propise i standarde koji su propisani domaćim Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode i zadržanih lica.⁸

Prostorije su u alarmantnom stanju i po ocjeni Zaštitnika ne zadovoljavaju minimalne standarde za upotrebu, iz kojeg razloga iste treba staviti van upotrebe, u vezi sa čim je Zaštitnik u prethodnim izvještajima davao preporuke⁹.



Fotografija br. 1 – Umivaonik u prostoriji br. 1 koji je polomljen i česma koja ne funkcioniše.

Osvjetljenje, ventilacija i grijanje u prostorijama za zadržavanje

U prostorijama za zadržavanje prirodna svjetlost nije dovoljna. Vještačko osvjetljenje postoji, ali nije bilo u puno kapacitetu.

⁸ "Službeni list Crne Gore", br. 024/24 od 21.03.2024. godine;

⁹ https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/63/izvije--taj%20o%20obilasku%20cb%20bijelo%20polje.pdf

Sistem za ventilaciju i grijanje je pravilno funkcionisao, međutim uprkos postojanju ovog sistema, ustajao vazduh u prostorijama izazivao je osjećaj neprijatnosti.

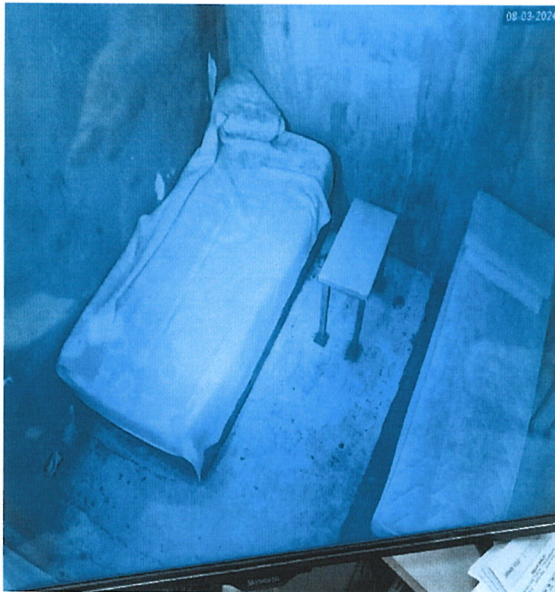
Higijena i sanitarni čvor

Toalet sa zastarelim sanitarnim elementom (tzv. čučavac) ne odgovara današnjim potrebama i standardu savremenog doba. Osim toga, savremene sanitarije u većini drugih objekata Uprave policije, ukazuje na nejednak tretman lica lišenih slobode i zadržanih u različitim objektima.

Komunikacija lica lišenih slobode i zadržanih lica sa službenim licima

Komunikacija se ostvaruje putem interfona. U vrijeme obilaska, interfon je funkcionisao.

Video nadzor prostorija za zadržavanje koji se prikazuje u dežurnoj službi je jasan, tako da se u svakom momentu može jasno pratiti postupanje LLS/ZL na monitoru.



Fotografija br. 2 – Prikaz jedne od prostorija za zadržavanje na monitoru u dežurnoj službi.

Uvid u dokumentaciju

Metodom slučajnog uzorka izvršen je uvid u dio dokumentacije dok je dio dokumentacije kopiran i izuzet.

a) Zapisnik o obezbjeđenju lica lišenog slobode/zadržanog lica (LLS/ZL)

Uvidom u dio dokumentacije, koja je analizirana metodom slučajnog uzorka utvrđeno je da je u svakom konkretnom slučaju bio uručen novi obrazac Informativnog lista. U sadržaju se nalaze prava koja lica lišena/zadržana mogu ostvariti, kao i kontakt telefona koje se ta lica mogu obratiti u slučaju kršenja njihovih prava. U svim dosijeima u kojima je tim izvršio uvid, postojao je potpis lica da je primilo Informativni list.

U pojedinim izuzetim dosijeima je evidentno da se svi neophodni podaci evidentiraju u Zapisnik o obezbjeđenju LLS/ZL, osim u nekim stavkama koji se odnose na obezbjeđivanje obroka licima (vidi tačku d ovog poglavlja).

b) Pravo na branioca

Prema riječima policijskih službenika, zadržano lice se obavezno obavještava o tome da ima pravo na branioca. U Informativnom listu koje zadržano lice dobija, lice se (još jednom) upoznaje sa pravom da angažuje branioca kojeg odabere.

U situacijama kada lica koja, nakon uzimanja obavještenja u svojstvu građanina, po nalogu nadležnog tužioca budu lica lišena slobode, obavještavaju se usmeno o svojim pravima što se konstatuje u službenoj zabilješci o lišenju slobode. Ovu službenu zabilješku potpisuje postupajući policijski službenik i u takvoj situaciji ne postoji formalni dokaz da je lice upoznato sa svojim pravima, što bi se konstatovalo potpisom tog lica.

Zaštitnik kao NPM ukazuje da može postojati sumnja da je lice uopšte i bilo upoznato sa svojim pravima u prvim momentima lišenja slobode, što predstavlja važnu procesnu garanciju koja se odnosi na poštovanje prava tog lica.

Uvidom u dosije lica lišenih slobode, utvrđeno je da ne postoji sačinjen zapisnik o tome da je lice upoznato sa svojim pravima, na kojem bi trebao postojati i potpis zadržanog lica i policijskog

službenika koji ga je o pravima upoznao, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.¹⁰

Zaštitnik podsjeća na član 5 Zakonika o krivičnom postupku, koji propisuje da lice lišeno slobode od strane nadležnog državnog organa mora biti **odmah** obaviješteno, na svom jeziku ili na jeziku koji razumije, o razlozima lišenja slobode i istovremeno upoznato da nije dužno ništa da izjavi, da ima pravo da uzme branioca koga sam izabere, da zahtijeva da se o lišenju slobode obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatsko konzularni predstavnik države čiji je državljanin, odnosno predstavnik odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o licu bez državljanstva ili izbjeglici.

U tom pogledu, Zaštitnik je u preventivnom mandatu u Izveštaju nakon izvršenih obilaska OB Bijelo Polje dao preporuku Upravi policije u cilju poštovanja ovih prava¹¹ i u svom reaktivnom postupanju donio mišljenja, u kojima ukazuje na nepostupanje policijskih službenika na opisani način i u kojima je dao preporuke radi ispunjavanja poštovanja ovih procesnih prava lica lišenih slobode.¹²

c) Pravo na zdravstvenu zaštitu

Zadržana lica se uglavnom vode na ljekarski pregled u Službu hitne medicinske pomoći što se evidentira u zapisnik.

Ljekarski pregledi obavljaju se pri prijemu i tokom zadržavanja ukoliko lice to zatraži, kao i kada policijski službenici uoče da lice ima vidljivih povreda, druge zdravstvene tegobe, kada prima terapiju kao i nakon upotrebe sredstava prinude.

Slučajni uzorkom pregledani su određeni dosijei i u jednom koji je izuzet, u dijelu u Zapisniku o obezbjeđenju LLS/ZL u polju br. 5, u napomeni konstatovan je datum i vrijeme vođenja odnosno vraćanja radi pružanja medicinske pomoći, kao i ime i prezime policijski službenika koji su preuzeli lice, što svakako predstavlja dobru praksu u postupanju.

¹⁰ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180;

¹¹ https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/63/izvje--taj%20o%20obilasku%20cb%20bijelo%20polje.pdf

¹² ¹² Vidjeti mišljenje Zaštitnika u predmetu br. 01-85/22-11 od 10.10.2022. godine, https://www.ombudsman.co.me/docs/1666784974_10102022_prpeoruka_up.pdf

d) Pravo na obrok

Licima koja su zadržana više od 12 časova, shodno Pravilniku o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova¹³, treba obezbijediti tri obroka dnevno. U Zapisniku ovaj podatak bi se trebao bilježiti u posebnom odjeljku, upisujući vrijeme kad je obrok ponuđen kao i podatak ako je obrok odbijen.

Međutim, analizom jednog od izuzetih dosijea Zaštitnik zapaža da je zadržano lice predato dežurnoj službi OB Bijelo Polje dana 8.2.2024. godine u 23:00 časova, kojem je rješenjem Višeg državnog tužioca određen pritvor u trajanju od 72 sata. Zaštitnik dalje zapaža da je da je to lice predato 10.2.2024. godine u 11:00 časova Upravi za izvršenje krivičnih sankcija radi izvršenja mjere pritvora. Dakle, lice je boravilo u OB Bijelo Polje kontinuitetu od 8.2.2024. godine u 23:00 časova do 10.2.2024. godine u 10:00 časova. Sa tim u vezi, u dijelu koji se odnosi na bilježenje vremena davanja hrane nije uredno popunjen, odnosno konstatovano je samo vrijeme davanja prvog i drugog obroka.

Dalje, uvidom u još jedan izuzeti dosije koji se odnosi na lice kojem je određeno zadržavanje od strane nadležnog tužilaštva u trajanju od 72 sata, Zaštitnik zapaža da ni u ovom slučaju nije evidentirano vrijeme i datum kada je licu niđen obrok, osim prvog puta.

U vezi sa navedenim, ne može sa sigurnošću reći da su ovim licima zaista nuđeni obroci tokom boravka u prostorijama za zadržavanje u OB Bijelo Polje.

Zaštitnik ukazuje da je neophodno svakog puta evidentirati vrijeme i datum nuđenja odnosno davanja obroka kao i konstatovati da je lice eventualno odbilo da primi obrok.

Prema riječima službenika, radnim danima se obrok licima obezbjeđuje iz restorana OB Bijelo Polje dok se u danima vikenda i praznicima obrok obezbjeđuje iz restorana Franca.

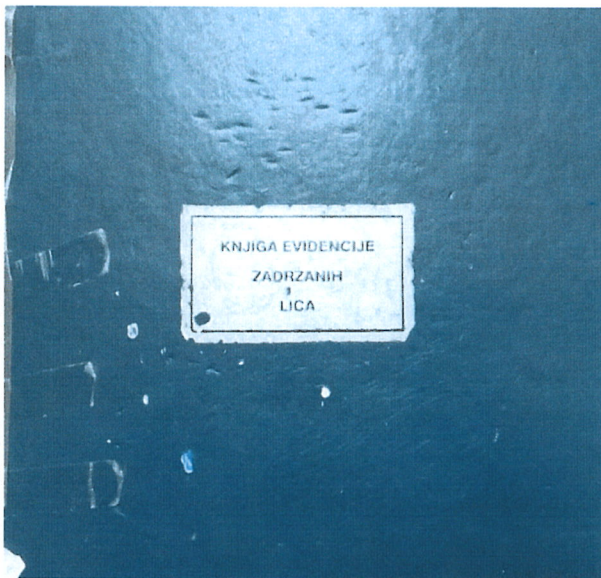
e) Registri privedenih i zadržanih lica

Od 01.01.2024. godine do 08.03.2024. godine, ukupno je lišeno slobode 72 lice, dok je zadržano bilo 17 lica, od čega jedna žena.

¹³ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine;

Prema evidenciji, tokom 2024. godine, 18 lica je pristupilo po pozivu u svojstvu građana u OB Bijelo Polje.

Registri se vode uredno.



Fotografija br. 3 – Knjiga evidencije zadržanih lica.

f) Upotreba sredstava prinude

Sredstva prinude od 01.01.2024. godine do momenta obilaska korišćena su jednom.

Uvidom u dokumentaciju evidentirano je da je u konkretnom slučaju korišćena fizička snaga, te da je od strane nadređenih oova upotreba ocijenjena kao opravdana.

Izveštaji se osim u pisanoj formi, sačinjavju i u posebnoj elektronskoj aplikaciji i svaki službenik je dužan da ga posebno sačini. Tokom ovog ali i prethodnih monitoringa¹⁴ ukazano je da je važno da se službene zabilješke o upotrebi sredstva prinude sačinjavaju pojedinačno tj. da svaki službenik koji je primjenjivao sredstva prinude sačini službenu zabilješku samostalno.

Lične privremeno oduzete stvari

Stvari i predmeti koje policijski službenik koji izvršava zadržavanje oduzima od lica koji su zadržani u prostorijama za zadržavanje u OB Bijelo Polje se čuvaju na stolu u dežurnoj službi Odjeljenja

¹⁴ https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/103/izvje--taj%20o%20obilasku%20ob%20bar.pdf

bezbjednosti, na nebezbjednom mjestu, što nije u skladu sa Pravilnikom o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlaštenja u obavljanju tih poslova¹⁵.



Fotografija br. 4 – Sto na kojem se odlažu privremeno oduzete lične stvari.

Način čuvanja drugih oduzetih stvari

Stvari i predmeti koje policijski službenik privremeno oduzima, u cilju sprječavanja izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, čuvaju se u posebnoj prostoriji, shodno Pravilniku o oduzimanju, čuvanju i postupanju sa predmetima koje policijski službenik privremeno oduzima¹⁶. Ključeve od prostorije ima samo zaduženi policijski službenik i ta prostorija je pod 24-časovnim video nadzorom.

Vozila kojim se prevoze LLS/ZL

Tim NPM-a je pregledao dva službena vozila koja su zatečena na parking, a koja se koriste za prevoz lica lišenih slobode i zadržanih lica. Vozila su bila uredna, predmeti ili tragovi koji bi mogli ukazivati na nezakonito postupanje službenih lica, nijesu nađeni. Međutim, od dva pregledana vozila, jedno je bilo specijalizovano za prevoz LLS/ZL i ono nije bilo u funkciji.

¹⁵ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine;

¹⁶ „Službeni list Crne Gore“, br. 066/15 od 26.11.2015. godine;

Zaštitnik ukazuje da jedno od pregledanih vozila koje se koristi za ovakve namjene nije adekvatno i da ne ispunjava standarde CPT¹⁷ kada je prevoz pritvorenih i zatvorenih lica u pitanju.

Zaštitnik je u Mišljenju¹⁸ utvrdio da je prekoračenjem policijskih ovlašćenja u konkretnom slučaju došlo do ponižavajućeg postupanja službenika OB Podgorica na štetu podnosioca pritužbe, koji događaj se desio upravo u vozilu koje je bilo neadekvatno za prevoz LLS/ZL.



Fotografija br. 5 – Vozilo kojim se prevoze LLS/ZL

Obilazak službenih prostorija u kojima se uzimaju obavještenja od građana

Tim je izvršio pregled nekoliko službenih prostorija – kancelarija, u kojima se prikuplja o

bavještenje u svojstvu građanina. Tokom obilaska, u ormarima, fiokama i na stolovima nijesu zatečeni nestandardni predmeti koji bi eventualno mogli poslužiti radi zastašivanja ili zloupotrebe prilikom uzimanja obavještenja od građanina ili lica lišenog slobode.

¹⁷ <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://rm.coe.int/16808c8fef>

¹⁸ Mišljenje br. 01-897/21-4 od 23.6.2022. godine - Dostupno na chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.ombudsman.co.me/docs/1657191135_23062022_preporuka_up.pdf

Pristup građana po pozivu

Prema riječima sagovornika iz Sektora kriminalističke policije, uglavnom se lica koja treba da daju obavještenja u svojstvu građanina pozivaju usmenim putem, dok takođe u manjem broju slučajeva šalju pisane pozive.

Zaštitnik ukazuje da je Zakonom o unutrašnjim poslovima¹⁹ propisano: "Polijski službenik ovlašćen je da pozove na razgovor lice telefonom ili drugim odgovarajućim sredstvima elektronske komunikacije, pri čemu je dužan da saopšti razlog pozivanja, upozori ga da može biti prinudno dovedeno ako se ne odazove pozivu, a uz njegovu saglasnost može ga dovesti do prostorija Policije.

Izuzetno, lice se može pozvati na razgovor i putem medija i drugih sredstava javnog informisanja, kao i putem elektronskih komunikacionih mreža, kad je to neophodno za vršenje policijskih poslova koji ne trpe odlaganje ili kad se poziv upućuje većem broju lica.

Na zahtjev lica koje se odazvalo pozivu na razgovor izdaće se potvrda, koja sadrži razloge, vrijeme i mjesto razgovora i objašnjenje načina pozivanja."

Uvidom u jedan o poslatih pisanih poziva, Zaštitnik zapaža da je u istom nevedeno razlog pozivanja, kao i pravna pouka da lice može pristupiti u prostorije OB-a sa svojim advokatom, shodno članu 231 stav 1 Krivičnog zakonika Crne Gore²⁰, te da lice može biti prinudno dovedeno ukoliko se ne odazove pozivu i da se građanin ukoliko odbije da pruži obavještenje se ne može dalje zadržavati u prostorije OB-a.

Zaštitnik je u preventivnom mandatu tokom obilazaka nalazio lošu praksu u postupanju policijskih službenika kada je u pitanju forma poziva koji su policijski službenici slali građanima²¹, i sa tim u vezi dala jasnu preporuku radi otklanjanja ovakvog postupanja.

U Mišljenju Zaštitnika, u reaktivnom mandatu, ukazano je na pojavu kršenja prava kada je pozivanje u pitanju i u konkretnom postupku zapažen je kontinuitet loše prakse prilikom primjene instituta pozivanja građana radi prikupljanja obavještenja u svojstvu građana, koja nije u skladu

¹⁹ "Službeni list Crne Gore", br. 070/21 od 25.06.2021, 123/21 od 26.11.2021, 003/23 od 10.01.2023. godine – član 76;

²⁰ "Službeni list Crne Gore", br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018, 116/20 od 04.12.2020, 145/21 od 31.12.2021. godine;

²¹ https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/120.news_report.html

sa članom 259 ZKP-a, na šta je Zaštitnik više puta upozoravao²², odnosno u skladu sa članom čl. 74 st. 1 i 2 Zakona o unutrašnjim poslovima.

Daljim uvidom u dokumentaciju primjećeno je da je u Zapisnicima o obavještenju prikupljenom od građanina, različito postupanje kada je u šizanju bilježenje vremena početka i završetka uzimanja obavještenja u svojstvu građanina.

Evidencija za lica koja pristupaju u OB po pozivu

U OB Bijelo Polje postoji evidencija za lica koja su pristupila po pozivu u kojoj se bilježe: datum i vrijeme kada je lice pristupilo u prostorije, ime i prezime lica koje pristupa, po kojem pozivu pristupa (usmenom ili pismenom) kod kojeg policijskog službenika pristupa i potpis službenika u dežurnoj službi.

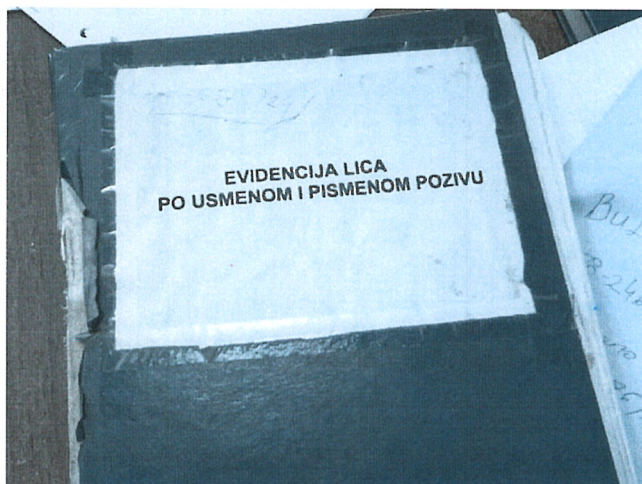
Zaštitnik ukazuje na standard Evropskog komiteta za prevenciju torture koji navodi da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjičeni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.²³

Dakle, evidencija koja se vodi u OB Bijelo Polje nije u skladu sa navedenim standardom CPT-a. Takođe, uvidom ovu evidenciju, Zaštitnik zapaža da se ne vodi uredno te da nijesu uvijek evidentirani ni podaci koji se uobičajeno evidentiraju.

Tačne evidencije su jedan od važnih preduslova u prevenciji kršenja procesnih prava, a u smislu zadržavanja duže nego što je zakonom predviđeno. Na ovakvu obavezu ukazuje i prethodno navedeni standardi CPT-a.

²² Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore podsjeća na preporuke date Upravi policije u Mišljenju broj 01-550/17-5 od 2.10.2018. godine, kao i Mišljenju broj 01-384,382,378,439,377,379,383,381,380/20-4 od 5.10.2020. godine, da se u budućem postupanju lišenju slobode nekog lica pristupa samo u slučaju postojanja Zakonom propisanih razloga i osnova, kao i da se građani pozivaju radi prikupljanja obavještenja u potpunosti u skladu sa Zakonom;

²³ CPT/Inf (2019) 2, str 22;



Fotografija br. 6 – Evidencija za lica koja pristupaju u OB Bijelo Polje po pozivu.

Uzimanje obavještenja u svojstvu građanina

Prateći pojedine navode iz evidencije, prije svega one koji nijesu ispunjeni u potpunosti, Zaštitnik je izvršio uvid u tri Zapisnika o obavještenju prikupljenom od građana. Naime, u jednom je navedeno vrijeme počinjanja i završetka uzimanja obavještenja, u drugom je navedeno samo vrijeme počinjanja dok u trećem nije navedeno ni vrijeme počinjanja ni vrijeme završetka uzimanja obavještenja. Dakle, u ovakvim situacijama kada nije navedeno vrijeme počinjanja i završetka uzimanja obavještenja, osim što postoji neujednačena praksa postupanja, pri činjenici da Evidencija nije potpuna i da se ne vodi ažurno, ne može se sa utvrditi koliko je građanin zaista boravio u prostorijama OB-a u svojstvu građanina.

U pogledu samog trajanja uzimanja obavještenja u svojstvu građanina, Zaštitnik ukazuje na standard CPT-a: *U pogledu procesa saslušanja, CPT smatra da moraju postojati jasna pravila u pogledu načina na koji se vrši policijsko ispitivanje. Pravila treba, između ostalog, da sadrže sljedeće: obavješćavanje pritvorenika o identitetu (imenu i/ili broju) osoba prisutnih tokom saslušanja; dozvoljenoj dužini trajanja saslušanja; periodima odmora između saslušanja i pauzama tokom saslušanja.(...) Takođe bi trebalo da postoji obaveza sistematskog evidentiranja vremena kad saslušanje počinje i završava, svakog zahtjeva istaknutog od strane pritvorene osobe tokom saslušanja i osoba koje su prisutne tokom svakog saslušanja. CPT želi da doda da*

elektronsko snimanje policijskih saslušanja predstavlja dodatnu korisnu garanciju protiv zlostavljanja pritvorenika (pored toga što pruža i značajne pogodnosti policiji).²⁴

Prema riječima nadležnih u OB-u, ovaj OB nema posebnu prostoriju za uzimanje obavještenja u svojstvu građanina, koja bi bila opremljena audio i video premom radi bilježenja uzimanja obavještenja.

Ukazano je da je neophodno razmotriti mogućnost saslušanja lica audio – video uređajem koje je predviđeno i Zakonom o unutrašnjim poslovima²⁵ radi prevencije i zaštite od neosnovanih ili eventualno netačnih pritužbi lica koja se saslušavaju i jačanja procesnih garancija protiv mučenja i zlostavljanja.

Upoznavanje sa pravima u prvim momentima lišenja slobode

Zaštitnik dalje zapaža da ne postoji formalni dokaz da je lice koje se lišava slobode odmah nakon lišenja slobode upoznato sa svojim pravima, gdje bi to lice svojim potpisom konstatovalo i eventualno iskoristilo to pravo.

CPT naglašava da bi pravo na pristup advokatu u potpunosti bilo delotvorno, ono treba da bude zajemčeno od samog početka lišavanja slobode. Zapravo, CPT je u više navrata utvrdio da je period neposredno nakon lišavanja slobode vreme kada je rizik od zastrašivanja i fizičkog zlostavljanja najveći. Nadalje, pravo na pristup advokatu trebalo bi da se primenjuje od trenutka lišenja slobode, bez obzira na tačan pravni status dotične osobe, tačnije, ostvarivanje tog prava ne bi trebalo da zavisi od toga da li se lice formalno proglašava „osumnjčenim“. Na primer, u mnogim pravnim sistemima u Evropi, osobe mogu biti obavezane da dođu i provedu određeni vremenski period u policijskim prostorijama u svojstvu „svjedoka“ ili radi „informativnog razgovora“, CPT zna iz iskustva da takva lica mogu biti izložena ozbiljnom riziku od zlostavljanja.²⁶

Radnja policijskog ovlašćenja - dovođenje

Zakonom o unutrašnjim poslovima, član 41, kao vrsta policijskog ovlašćenja, mjere i radnje je propisana, između ostalih, i radnja dovođenja. Dalje, članovima 77 i 78 istog Zakona je popisano u kojim slučajevima se ova radnja može primijeniti odnosno na koja lica se ova radnja ne može sprovesti.

²⁴ Izveštaj CPT/Inf(92)3-part1 - Izvod iz 2. opšteg izveštaja – paragraf 39;

²⁵ Radnje policijskih službenika mogu se snimati uređajima za audio-vizuelno snimanje u cilju zaštite bezbjednosti lica i imovine vršenjem policijskih poslova, kontrole primjene policijskih ovlašćenja, kao i zaštite policijskih službenika. (član 44)

²⁶ CPT/Inf(2011)28-part 1; Izvod iz 21. opšteg izveštaja – tačka 19; <https://rm.coe.int/16806ccd23>

NPM je tokom monitoringa sugerisao da bez obzira u kojem status je lice koje se dovodi (svjedok, oštećeni, osumnjičeni...) isto mora biti upoznato sa svojim pravima, osim u situacijama koji su definisani sledećim stavom istog člana: "Ako postoji vjerovatnoća da će lice koje treba dovesti pružiti otpor, dovođenje se može izvršiti i bez prethodnog saopštavanja razloga."

Takođe, tim je sugerisao da je članom 78 Zakona o unutrašnjim poslovima propisano da:

"Polijski službenik dužan je da lice koje dovodi, prije dovođenja, na njegovom jeziku ili na jeziku koji razumije, upozna sa razlozima dovođenja i pravima: da o dovođenju obavijesti člana porodice ili treće lice od povjerenja, a ako je to lice stranac i diplomatsko konzularnog predstavnika države čiji je državljanin, odnosno predstavnika odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o licu bez državljanstva ili migrantu; na advokata po sopstvenom izboru od momenta dovođenja i na zdravstveni pregled od strane doktora medicine po njegovom izboru".

Tim NPM-a je utvrdio da ne postoji posebna evidencija koja se odnosi na lica prema kojima je primijenjeno policijsko ovlašćenje – radnja dovođenja, gdje bi se evidentirale svi podaci u vezi sa tim licima.

Saradnja sa timom Nacionalnog preventivnog mehanizma

Tim NPM-a obavio je planirane aktivnosti bez smetnji i planiranim tokom. Saradnja sa policijskim službenicima bila je adekvatna i zadovoljavajuća. Pristup svim traženim prostorijama je bio omogućen kao i uvid u svu traženu dokumentaciju.

Zaključci i preporuke

U razgovoru sa načelnikom OB-a timu je saopšteno da i u ovo Odjeljnje ima problema sa starosnom dobi policijskih službenika. Takođe, sva radna mjesta predviđena sistematizacijom nijesu popunjena. Dalje, timu je saopšteno da je u Stanici policije sistematizovano 106 mjesta a popunjeno 76 dok je u Sektoru kriminalističke policije sistematizovano 42 mjesta a popunjeno 39. Dakle, evidentan je manjak službenika u Stanici policije. Zaštitnik ukazuje da je neophodno popuniti sva radna mjesta, iz razloga jer se policijski službenici u ovakvoj situaciji dodatno opterete što može izazvati njihovo nezadovoljstvo i umor i smanjenu moć rasuđivanja i koncentracije, posebno imajući u vidu težinu posla kojim se bave. Dalje, ovakvo stanje stvari može izazvati tkz. „sindrom sagorijevanja“, što se može odraziti na postupanje prema građanima prilikom primjene policijskih ovlašćenja, posebno sredstava prinude.

Prema riječima načelnika, za policijske službenike zdravstveni sistematski pregledi uključujući i psihološku pomoć se ne vrše. I ovom prilikom Zaštitnik ukazuje na neophodnost rješavanja problema policijskih službenika kojima je neophodna podrška u obavljanju vrlo stresnih i odgovornih radnih zadataka. U tom smislu je neophodno raditi na prevenciji obolijevanja kako kroz redovne zdravstvene sistematske preglede tako i kroz pružanje neophodne psihološke podrške.

Takođe, neophodno je pristupiti i rješavanju problema tzv. "preuzimanja službenika" za potrebe obezbjeđivanja suda ili tužilaštva, odnosno okolnosti da policijski službenici, uprkos zakonskom rješenju nastavljaju da obavljaju poslove sudskog obezbjeđenja, što sve može imati uticaja na ažurnost obavljanja redovnih poslova.

Konačno, Zaštitnik kao NPM u kontinuitetu ukazuje na neophodnost da se prostorije za zadržavanje adaptiraju ili u konačnom zatvore i izmjeste na drugo mjesto u okviru OB-a. Nehigijensko okruženje, nedovoljno prirodne svjetlosti, neprijatni mirisi, vlaga, nemanje tekuće vode u prostorijama samo su neki od nedostataka koji mogu predstavljati kršenje člana 3 Konvencije.

Zaštitnik kao NPM podseća na ranije date preporuke Odjeljenju bezbjednosti Bijelo Polje i iste ponavlja:

- da se stave van upotebe prostorije za zadržavanje dok su u potpunosti ne renoviraju i ne adaptiraju u skladu sa standardima;
- da se obezbijede posebne prostorije za saslušanje i njihovo opremanje opremom za audio i/ili video snimanje;
- da se riješi problem angažovanja službenika OB Bijelo Polje na poslovima sudskog/tužilačkog obezbjeđenja;
- da se bilježiti tačno vrijeme prisustva građanina (vrijeme početka i završetka uzimanja obavještenja) u Zapisniku o obavještenju prikupljenom od građanina, ali i u Evidenciji u Dežurnoj službi u skladu sa prethodno navedenim standardom CPT;

Upravi policije:

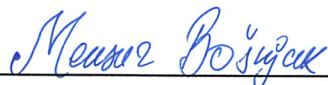
- da se obezbijede službenicima redovni zdravstveni sistematski pregledi i psihološka podrška;
- da donese standardnu operativnu proceduru ili instrukciju u vezi sa formalnim upoznavanjem sa pravima lica koja se dovode obezbjeđivši akt u pisanoj formi na kojem će stajati potpis lica koje se dovodi, da je upoznat sa pravima ili da je odbio da potpiše, odnosno da nije bilo moguće lice poznati jer je pružalo otpor.

Nakon izvršenog obilaska i sagledavanja zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM upućuje preporuke Odjeljenju bezbjednosti Bijelo Polje:

- da se stavi u funkciju specijalizovano vozilo koje je namijenjeno za prevoz lica lišenih slobode i zadržanih lica;
- da se stvari i predmeti koje policijski službenik koji izvršava zadržavanje oduzima od lica koji su zadržani u prostorijama za zadržavanje u OB Bijelo Polje čuvaju u skladu sa Pravilnikom o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova²⁷, tj. da se obezbijedi ogovarajuća kasa-sef koji će biti zaključan i obezbijeđen;
- da se u Zapisniku o obezbjeđenju LLS/ZL svakog puta evidentirati vrijeme i datum nuđenja odnosno davanja obroka, odnosno konstatacija da je lice eventualno odbilo da primi obrok.

Upravi policije:

- da donese akt u vezi sa formalnim upoznavanjem sa pravima lica lišenih slobode, u prvim momentima lišenja slobode, gdje će biti obavezan potpis lica koje se lišava slobode odnosno konstatacija da je odbio da isti potpiše.



Savjetnik Zaštitnika

Mensur Bošnjak



Savjetnik Zaštitnika

Seid Ećo

²⁷ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine;